

NONKONFORMISTA OLVASÓKÖNYV

Böszörményi-Nagy Gergely: *Nonkonform. A jövő olvasókönyve.*
MCC Press, Bp. 2022. 295 oldal, 7950 Ft

Recenziókat közzétevő könyvről recenziót írni lehetetlen vállalkozásnak tűnik. Már eleve attól is mindig idegenkedtem, ha egy recenzor a műismertetéseit gyűjteményes kötetben jelentette meg, hiszen ennek a műfajnak alapvetően nem sajátja az ítéletalkotás; nem orientáló kritikáról vagy más, hasonló tematikájú művekkel való összehasonlító elemzésről, hanem ismertetésről, tartalmi kivonatolásról van szó. Amelynek végső célja a figyelemfelhívás annak reményében, hogy végül az eredeti művet is kezébe veszi az olvasó.

A recenzió ebben az értelemben egy igazán pozitív műfaj, hiszen kritikánk tárgya lehet olyan mű is, amelynek elolvasásáról, megtekintéséről éppen, hogy le akarjuk beszélni a befogadót, recenziót viszont elsősorban olyan alkotásokról írunk, amelyet szívesen ajánlunk másoknak is. Böszörményi-Nagy Gergely *Nonkonform* című szubjektív olvasókönyvét annak ellenére ajánlom folyóiratunk olvasói figyelmébe, hogy éppen azon könyvek sorába illeszkedik, amelyektől idegenkedem. Mégis miért teszek kivételt? Egyrészt a szerző személye miatt, akinek a tevékenységét sokszor némi csodálkozással, ám mégis őszinte elismeréssel figyelem hosszú évek óta.

De mindez nem elegendő indok, miként az sem, hogy az MCC Press gondozásában tavaly megjelent kötet írásainak egy részét olvastam a *Mandiner* hasábjain, többször is megállapítva, hogy Böszörményi-Nagy Gergely a recenzió terjedelmi korlátai ellenére tūpontosan képes kiemelni az általa bemutatott, javarészt idegen nyelvű kötet lényegét és összefoglalni a magyar olvasó számára is érvényes tartalmát. Ami végül is meggyőzőtt, az a mandineres recenziófolyam kötetbe szerkesztésének újszerűsége, valamint az, hogy az elkészült könyv a recenziókból **komoly ívű önálló művé, mintegy breviáriummá, a mai magyar fiatalokat orientálni szándékozó, vizuális megjelenését tekintve is megnyerő olvasókönyvé állt össze.**

A kötetet forgató embernek az az érzése, hogy a szerző rendkívül tudatosan választotta ki az általa ajánlott könyveket, mintha már eleve egy személyes olvasókönyv megírása lett volna a terve (talán így is volt, a kötetből nem derül ki az eredeti szerzői szándék, ám ez nem is baj), s nem arról van szó, hogy időrendben vagy valamilyen mesterkéltematika mentén egymás mellé teszi az egymástól független alkalmi írásait. A száznál több (!) recenzióból, illetve az ismertetésre kiválasztott művek listájából felsejlik előttünk

a szerző világnézete, a robbanás-szerűen változó nyugati társadal-
munkról alkotott összetett véle-
ménye, értékkezőpontú gondolko-
dása és felelősségérzete. Egyrészt felelősséget érez a civilizációnk által teremtett értékek, valamint a bennünket tápláló természet iránt, másrészt az Y és Z generáció tagjaiért, akiknek fel akarja nyitni a szemét, akiket ki akar szakítani a konformizmus lelket és szellemet mérgező biztonságából. A konformizmus ugyanis a „valós kérdésekről tereli el a figyelmet”.

Korunk uniformizáló konformizmusa – szemben számos korábbi korszak nyíltan vállalt egyneműsítő szándékával – a legalattomosabban hat, éppen „a sok-

színűség zászlaja alatt” építi ki a maga monokultúráját, ennek révén „minden iskolázott embernek ugyanazt kell gondolnia tudományról, vallásról, ökológiáról és technológiáról, nemzetről és nemzetközi kapcsolatokról, a helyes és üdvös mibenlét természetéről” – írja a szerző a könyv bevezetőjében. Ám globalizált világunkban a konformizmus nem csupán az egyén igazodási kényszeréről szól. A kötet egyik mottójában arra figyelmeztet bennünket Charles Mackay, hogy „az emberek gyorsan és csordában örülnek meg, ám csak lassan és egyesével térnek magukhoz”. Tehát az egyén igazodási kényszerén túl az igazi kockázatot az ebből is levezethető közösségi igazodás igénye jelenti, nevezetesen országoknak, államalakulatoknak kellene igazod-

niuk a morajló csordához, s amennyiben ezt nem teszik meg, úgy járhatnak, mint a nonkormizmus jegyében a szuverén véleményalkotás jogához ragaszkodó egyének: megbélyegzik és kiközösítik őket. Magyarország utóbbi években folytatott szuverenitásküzdelve igen gyakran mutatja ezt a képletet. Ugyanakkor azzal a kockázattal is számolnunk kell, hogy a (politikai) konformizmus természetére rámutató szuverén politikai vezetők is a jogos céljaik elérése érdekében a modern médiapolitizálás eszközeivel élve maguk is a konformizmus igényét alakítják ki a saját közösségeikben. Ez – függetlenül a vezető(k) szándékaitól – nem egyszer az öncenzúra reflexét hívja elő, különösen azokban az országokban, amelyek egykor a szovjet blokkba tartoztak.

Böszörményi-Nagy könyve arra a problémára is rámutat, milyen felületessé válik korunk híreire éhes médiafogyasztója, hiszen szembeesít bennünket azzal, hogy „az eredeti dokumentumokat szinte senki sem olvassa el, csak az azokat eltorzító szalagcímeket” (Steven E. Koonin). S ha már Koonin, akkor érdemes idézni az ő könyvről szóló recenzió következő megállapítását is: „Karl Popper úgy fogalmazott, »a tudomány az egyetlen emberi tevékenység, amelyben a hibákat szisztematikusan kritizálják, és folyamatosan kijavítják«. Koonin szerint ez alól a klímatudomány az első kivétel, mert itt a politikai narratíva felülírja a valóságot.” Mindezzel elérte ahhoz, hogy rámutassunk, Böszörményi-Nagy nemcsak a klímaváltozással és a zöldforradalommal, hanem szinte valamennyi olyan kurrens kérdéssel foglalkozik a recenziált könyveken keresztül, amelyek ma meghatározzák a nyugati politikát és médiát, s amelyekben egyre kevésbé engedhető meg, hogy a fősodorétól eltérő véleményünk-álláspontunk legyen. Ember és természet viszonya, a Föld túlnépesedése, napjaink háborúi, a kommunikáció fetiszizálása, az állam fejlődésellenes természete, a Nyugat mint érték kategória felsőbbrendűsége, az *online* tanítás és tanulás, valamint a *home office* felmagasztalása, a vallás feleslegessé válása, a multikulturális társadalomnak a nemzeti keretek fölé helyezése, a *woke*-mozgalom vagy a feminizmus abszolutizálása – mind-mind olyan témák, amelyekről egyre kevésbé merünk nyíltan vitázni. Pedig a szemlézett kötetek s ezáltal az egész könyv is éppen a vélemények ütköztetését helyezi előtérbe. Mindeközben leleplezi azokat a felületeket, amelyekről az a kép él a többségben, hogy a demokratikus vita kiszélesítésének a fórumai, az értelmes polémia zálogai, mondván például, hogy „a közösségi média kényszeres hasonlósághoz vezet. Ez a konformizmus önkényuralma, ahol az erőszakos konszenzus minden sajátos világképet gyűlölet tárgyává tesz.” Ennek fényében érthető, hogy az ifjabb William F. Buckley 1951-ben megjelent *Isten és ember a Yale-en* című könyve is bekerül a jövő olvasmányai közé, hiszen van-e ma is aktuálisabb kérdés a(z) egyetemi) véleményszabadság védelméről? Valóban, a vélemények sokféleségének védelmezőire ma is ugyanakkora szükség van, mint hét évtizeddel ezelőtt.

A szerzőnek a Brain Bar jövőfesztivál keretében és a Design Terminalban végzett tevékenysége ismeretében

nem lep meg bennünket, hogy a kötet talán legfőbb erénye az innováció fogalmának tisztázása, illetve az arra való rámutatás, hogy a technológiai és informatikai fejlesztések bővületében élők képtelenek valódi innovációkban gondolkodni. Ernst F. Schumacher 1973-as *Small is Beautiful* című könyve kapcsán a szerző kiemeli, „egyesegek már ötven évvel ezelőtt figyelmeztettek a technokrata menedzserizmus kulturális veszélyeire”. Ma nyugodtan elmondhatjuk: eredménytelenül. Hiszen „a Szilícium-völgy felesleges dolgokra fókuszál, korunk technológiája nem hoz gyarapodást, a multik csak mímelik az innovációt”. Sőt, Jussi Parikka és John Casti könyvei nyomán a szerző azt is világossá teszi, hogy nem akarunk szembenézni a digitális világ virtuális felületeinek csapdáival, de azzal sem törődünk, hogy a virtuális terek működtetéséhez szükséges nagyon is valóságos eszközök olyan véges természeti erőforrások döbbenetesen felgyorsult kiaknázására, bányászatára és ipari feldolgozására épülnek, amelyek már látható időn belül ki fognak merülni. A képernyőket lehetővé tevő bányák sorsával viszont nem akar szembenézni sem a politika, sem a választópolgár, mert az uniformizáló, a konformizmust tápláló közösségi felületeken már a téma felvetése sem kívánatos. Ezek a platformok sokkal inkább a szórakoztatást helyezik előtérbe, s ez határozza meg a technológiai fejlesztések irányait is. A szerző találó megállapítása szerint „szinte minden erőfeszítés a szórakoztatóipari fejlesztésekre irányul, a 19. század forradalmi újdonságaihoz fogható alig találunk. Olyan technológiák tesznek kényelmesen zsidbadttá bennünket, amelyek eleve középszerűsége vannak kódolva.” Ezzel az innovációval kapcsolatos kör be is zárult.

Egy jó breviárium nem olyan, mint egy nagyrege, amit az elejétől a végéig kell elolvasni. Egy jó szöveggyűjteménynek bárhol, bármelyik fejezetnél elkezdhető az olvasása. Ilyen a *Nonkonform* is. Sőt, Böszörményi-Nagy Gergely könyvének még az sem baj, ha a kiemeléseknél vagy a ceruzával írt jegyzeteknél kezdjük a megismerést. Láthatólag ez nagyon is tudatos szerzői-szerkesztői szándék, mindez a kötet kiváló vizuális megjelenésében, illusztrációi változatoságában, játékoságában is kifejeződik. Böszörményi-Nagy egy könyvművet akart létrehozni, mert pontosan tudja: „A tanulás időtlen eszköze a könyv.” Bár magam is egyre inkább a digitális felületeken való olvasás rabja lettem, mégis egyetértek a könyv azon fontos megállapításával, amit Maryanne Wolf 2018-ban megjelent *Reader, Come Home. The Reading in a Digital World* című munkájából idéz: „A gazdag könyvtárménynél megszokott esztétikai és kognitív jutalom a digitális olvasásnál biztosan elmarad, de ennél nagyobb a baj: az empátia, képzelőerő, önreflexivitás, a hosszabb időn át fenntartott figyelem képessége, de az elemző- és ítélőképesség is hanyatlak. Csakúgy, mint a türelem.” Mindebből csak egy következik számunkra: a *Nonkonform*ot csakis papíron, ebben az impozáns megjelenésű kötetben, s nem digitális formában szabad (el)olvasni. Megéri.

L. SIMON LÁSZLÓ